

Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2002 року (редакція від 19.03.2013 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

11. Про Концепцію державної міграційної політики: Указ Президента України від 30 травня 2011 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

12. Грицай І. Вдосконалення міграційного законодавства України у контексті європейської інтеграції / І. Грицай // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». - 2013. - Том 26 (65). - № 2-1 (Ч. 2). - С. 29-35.

13. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04 листопада 1950 року (редакція від 01 червня 2010 року) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

14. Конвенція ООН про статус біженців : Міжнародний документ, від 28 липня 1951 року (приєднання від 10 січня 2002 року) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

15. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів : Міжнародний документ від 24 листопада 1977 року (ратифікація від 16 березня 2007 року) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

УДК 347.45/47

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ СТРАХУВАННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Добіжа Н.В. – к.е.н., доцент

Вінницький коледж економіки та підприємництва THEU

Цілком природно, що кожен прагне бути впевненим у своїй особистій безпеці та у безпеці свого майна, а якщо це неможливо із стовідсотковою гарантією — то хоча б у тому, що у разі випадкового заподіяння шкоди своєму здоров'ю чи майну тощо, він отримає, принаймні, якусь компенсацію. Одержати ж таку юридично закріплену впевненість і громадянам, і юридичним особам допоможе укладення договору страхування, відносини за яким регулюються, зокрема, главою 67 Цивільного кодексу України (далі - ЦК) [1] та Законом України «Про страхування» (далі - Закон) [2].

Договір страхування являє собою угоду двох сторін, які в добровільній формі виявили намір пов'язати себе певним зобов'язанням. Таке зобов'язання є двостороннім: страховик зобов'язується у разі настання страхового випадку виконати послугу – виплатити страхове відшкодування, а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору. Саме завдяки виконанню своїх зобов'язань сторони досягнуть своїх цілей, але основна мета – це збереження, забезпечення майнових інтересів страхувальника, пов'язаних із володінням, користуванням і розпорядженням майном.

Відповідно до ч.1 ст.16 Закону України «Про страхування» [2], договір страхування – це письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у

договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (надати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору. С.Н. Братусь, який є послідовним прихильником багатозначності терміну «договір», звертає увагу на те, що договір повинен бути досліджений і як юридичний факт, і як правовідношення [3, с. 67]. Такої думки дотримувалися такі науковці, як М.І.Брагінський, В.В.Вітрянський [4, с. 740].

Договір страхування є двостороннім, платним, реальним. Але не кожна угода між страховиком і страхувальником буде вважатися договором страхування. Угода може набути юридичної сили при дотриманні певних вимог, які можуть стосуватися як інших видів договорів, тобто таких загальних умов дійсності договорів, так і таких, які є притаманними тільки договору страхування, причому майновому.

По-перше, всі елементи договору страхування повинні відповідати нормам діючого законодавства, звичаям ділового обороту, так званим «добрим нормам» і принципам страхування.

По-друге, при укладанні договору, сторони виражають свою волю, яка зовні виявляється у вигляді волевиявлення сторін. Учасники цивільного обігу роблять висновок про волю потенційного контрагента саме за волевиявленням і у зв'язку з цим планують власні дії [5, с. 351].

По-третє, в ст.627 ЦК України

проголошується свобода договору. Сторони є вільними в укладенні договору із врахуванням вимог чинних нормативно-правових актів, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Четвертою умовою дійсності договору страхування можна вважати умову про реальну можливість виконання дій, що складають предмет зобов'язання. Немає зобов'язання, якщо його предмет є неможливим (*impossibilium nulla obligatio est*) – такий принцип діяв ще в римському праві.

П'ятою умовою дійсності договору страхування можна вважати правосуб'єктність сторін, яка одночасно є передумовою виникнення правовідносин з добровільного страхування. Само по собі волевиявлення (вільне, свідоме) договору ще не породжує. Необхідна здатність до волевиявлення, якою володіють не всі [6, с. 25].

Закон України «Про страхування» [2] (ч. 6 ст. 16) встановлює, що, відповідно до міжнародних систем страхування, які вимагають застосування уніфікованих умов страхування, договори укладаються згідно з такими умовами страхування з урахуванням вимог, передбачених цим Законом. Так, відповідно до п.12 Положення про морське страхове бюро, одним із основних завдань Бюро є сприяння впровадженню прийнятих у міжнародній практиці умов морського страхування та форм уніфікованих полісів. Аналогічний п.12 Положення про авіаційне страхове бюро закріплює одним із основних завдань Бюро сприяння впровадженню прийнятих у міжнародній практиці умов авіаційного страхування та форм уніфікованих полісів.

Таким чином, договір страхування регулює поведінку сторін, не тільки встановлюючи їх взаємні права і обов'язки, але і визначаючи конкретні критерії для оцінки їх поведінки для застосування в їх відносинах загальних принципів права, зокрема цивільного.

Саме умови договору визначають ті конкретні можливості, якими володіє кожна із сторін для того, щоб допомогти своєму контрагенту виконати договірне зобов'язання, визначають ту поведінку контрагента, яка відповідає вимогам, що були до неї поставлені. Однак добровільне страхування у конкретного страховика не може бути обов'язковою передумовою при реалізації інших правовідносин (ч. 2 ст. 6 Закону України «Про страхування» [2]).

Таким чином, укладаючи договір страхування, сторони визначають і фіксують у ньому умови, які складають зміст такого договору. Саме завдяки умовам договору сторони можуть визначити майже кожен крок контрагента, передбачити його права і обов'язки та застерегти від неправомірної поведінки, що порушує права іншої сторони. Законодавство, присвячене конкретному виду правовідношень – з страхування, – не може передбачити всі нюанси поведінки страховика і страхувальника, визначаючи тільки її основні штами: умови дійсності договору (загальні та спеціальні) та основні умови, що вимагаються до внесення в даний договір страхування тощо [7]. У зв'язку з цим, сторони мають право передбачити в договорі все, що будуть вважати за потрібне, не порушуючи встановлених законодавством і звичаями ділового обороту вимог. Завбачливість у договорі страхування всіх нюансів поведінки контрагента допомагає існуванню договору, а також допомагає керувати існуючими ризиками для об'єктів страхової охорони. У зв'язку з тим, що ні страховик, ні страхувальник не в змозі виключити із суспільного життя осередки ризику, з ними можна боротися, тільки забезпечуючи об'єкт страхової охорони умовами договору страхування як гаранту нівелювання страховими ризиками. Крім того, інша сторона у разі виникнення суперечки, має право відстоювати своє право у суді, господарському суді, посилаючись не тільки на норми діючого законодавства, але й на умови договору.

Література

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 (редакція від 02.11.2016 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 року (редакція від 01.01.2017 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679>
3. Братусь С.Н. Советское гражданское право. – М., 1984. – С. 66-67.
4. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Общие положения. – М.: Статут, 2001. – С. 740.
5. Харитонов Є. О., Дрішлюк А. І., Калітенко О. М., Харитонova О. І., Зубар В. М. Цивільне право України (в запитаннях та відповідях): Навч. посібник / Є.О. Харитонов (ред.). – 3. вид., переробл. та доп. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2005. – 576 с.
6. Идельсон В.Р. Страхование право. – М.: Анкил, 2004. – 96 с.
7. Добіжа Н.В. Страхування: Навчальний посібник. – Тернопіль: Крок, 2011. – 213 с.